

Bolyongás a negyedik dimenzió körül

Bolygó Bálint fényalkímiája Óbudán

KASZÁS GÁBOR

Vasarely Múzeum, 2018. X. 18. – XII. 16.

Én folyamatokat mutatok be, amelyeket szemlélve a néző valamire rájön, valami megmozdul benne – és ez az érdekes. Ez a negyedik dimenziója a szobrászatnak.

BOLYGÓ BÁLINT

Bolygó Bálint művészetének középpontjában az „idő alapú szobrászat” fogalma áll, annak is az a típusa, amely a klasszikus konstruktivizmus hagyományaihoz köthető. Ahhoz a Naum Gabo és Antoine Pevsner vagy éppen Kemény Alfréd és Moholy-Nagy László nevével fémjelzhető művészeti tradícióhoz,

amely számára a konstruktivitás „a tér tevékeny alakítását, életre keltését jelenti dinamikus-konstruktív erőrendszerek segítségével, vagyis fizikai térben szembeszegülő erők egybeszerkesztését és az egyszersmind erőként (feszültségként) működő térbe való beleszerkesztésüket.”* Bolygó kapcsolatát e hagyományokhoz – ahogy ő írja – nem elsősorban műveinek kinetikus alapjaktere jelenti. Sokkal inkább az a tudományos látásmód, amellyel a szubjektív alkotói szerepkört próbálja a

háttérbe szorítani a természet törvényeinek minél nagyobb fokú érvényre juttatása által. A modern tudomány számtalan területének nyújt társalkotói szerepkört ez a műtípus. A kiállítás kurátorának, Pócs Veronikának szavait idézve: „A művész kizárólagos szerepe

helyett az alkotás természeti folyamatként jön létre a gravitáció, az optika törvényei vagy épp a kristályok nanoskálás mozgásainak segítségével.” Bolygó Vasarely Múzeumban rendezett bemutatóján így a kristallográfia, az asztronómia vagy épp a részecskefizika kap főszerepet, amelyek egyszerű programokon, elektromotorokon, prizmákon, valamint mesterséges fényforrásokon keresztül megszállják, artikulálják, uralják és nem utolsósorban esztétizálják a teret.

A Bolygó Bálint gépezetei által keletkező „vonal- és fénynyomok” El Liszickij híres, *M. és pángeometria* című, a „képzeletbeli teret” leíró passzusainak példájával

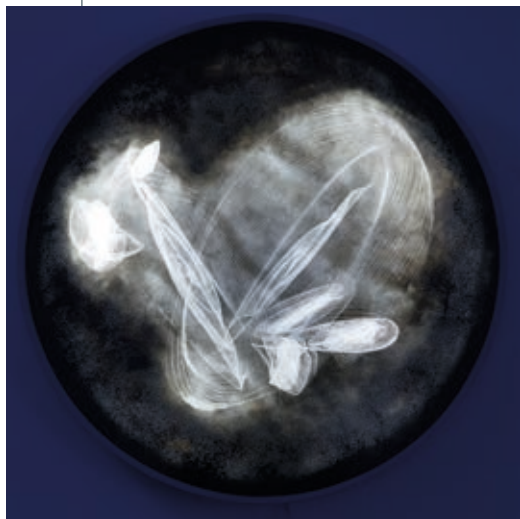

foto: Berényi Zsuzsanna

BOLYGÓ BÁLINT: *Microcosmos I. Round*, 2009, kormozott üveg, LED-világítás, 70×70×5 cm

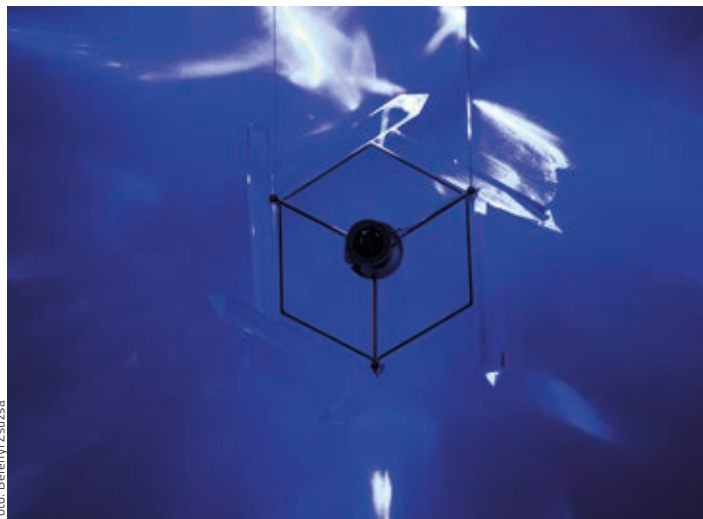

foto: Berényi Zsuzsanna

BOLYGÓ BÁLINT: *Crystallised*, 2013, (részlet), alumínium, akril, lézer, motor, elektronika, 55×55×30 cm

rokoníthatók. Bolygó, akárcsak az orosz, nagyon óvatos, hisz ő is tisztában van azzal, hogy multidimenzionális kísérletei nem léphetik túl a befogadó érzéki apparátusának tűrőképességét. Így a kiállított alkotások mindegyike olyan fizikai törvényből konstituálódik, amely nem tiszta logikai konstrukció, hanem az érzéki tapasztalat által is értelmezhető jelenség. Az emberi

Fotó: Berényi Zsuzsa

BOLYGÓ BÁLINT: *Eclipse*, 2013, alumínium, akril, lézer, motor, elektronika, 80×80×35 cm

lépték amúgy is fontos komponense Bolygó alkotásainak. A kiállítás kísérőszövegében maga a művész hangsúlyozza, hogy „[a] kísérletezés nagyon fontos oldala a munkámnak. Amikor nekilátok valaminek, nem tudom, hogy mi lesz a végeredménye. Az egész játéknak, kísérletezésnek indul. Rengeteg laboreshozott szereztem be az idő során, ezért a stúdióm is inkább egy laborra hasonlít. A feltalálás folyamata nagyon fontos része a munkának, és ahogy a különböző problémákra megoldást találok, úgy fejlődik a mű. Nem szoktam tervekkel rajzolni!”

Bolygó alkotásai az emberi lépték és a befogadó érzéki apparátusának figyelembe vétele ellenére valahol mégis a klasszikus kinetikus művek reminiscenciáit viselik magukon. Művein ugyanis az elődökhöz hasonló

projekcióelvet alkalmaz. A Vasarely Múzeumban kiállított alkotásainak befogadói pozíciója – akárcsak az elődök esetében – a mű által generált tér bármely tetszőleges pontja lehet. A projekció által generált térben a mű mindenki számára ugyanazt a képet nyújtja. Ugyan a természeti törvények konstituáló szerepe demokratizálja a látványt, de az uniformizálódik is egyben. Hisz a mű „kiterjesztésének” művelete nem a szubjektum képzelőerejének privilégiuma, annak további alakulását a géptől várja/kapja a néző. Ez a fajta projekció nem a tér képzetét, hanem a tér látványát adja. Nem a szemlélő tekintet teremti, hozzá léte a tudatban, épp ellenkezőleg, a kép „projektálja be” önmagát a néző terébe. Meggátolva a szemlélő tekintet értelmező befogadását, a műnek önálló, belülről szerveződő felépítést kölcsönöz. A befogadó kontrolljának hiányában pedig csökken a néző aktivitása, és a művek kaleidoszkópokká szelődülnek a térben.

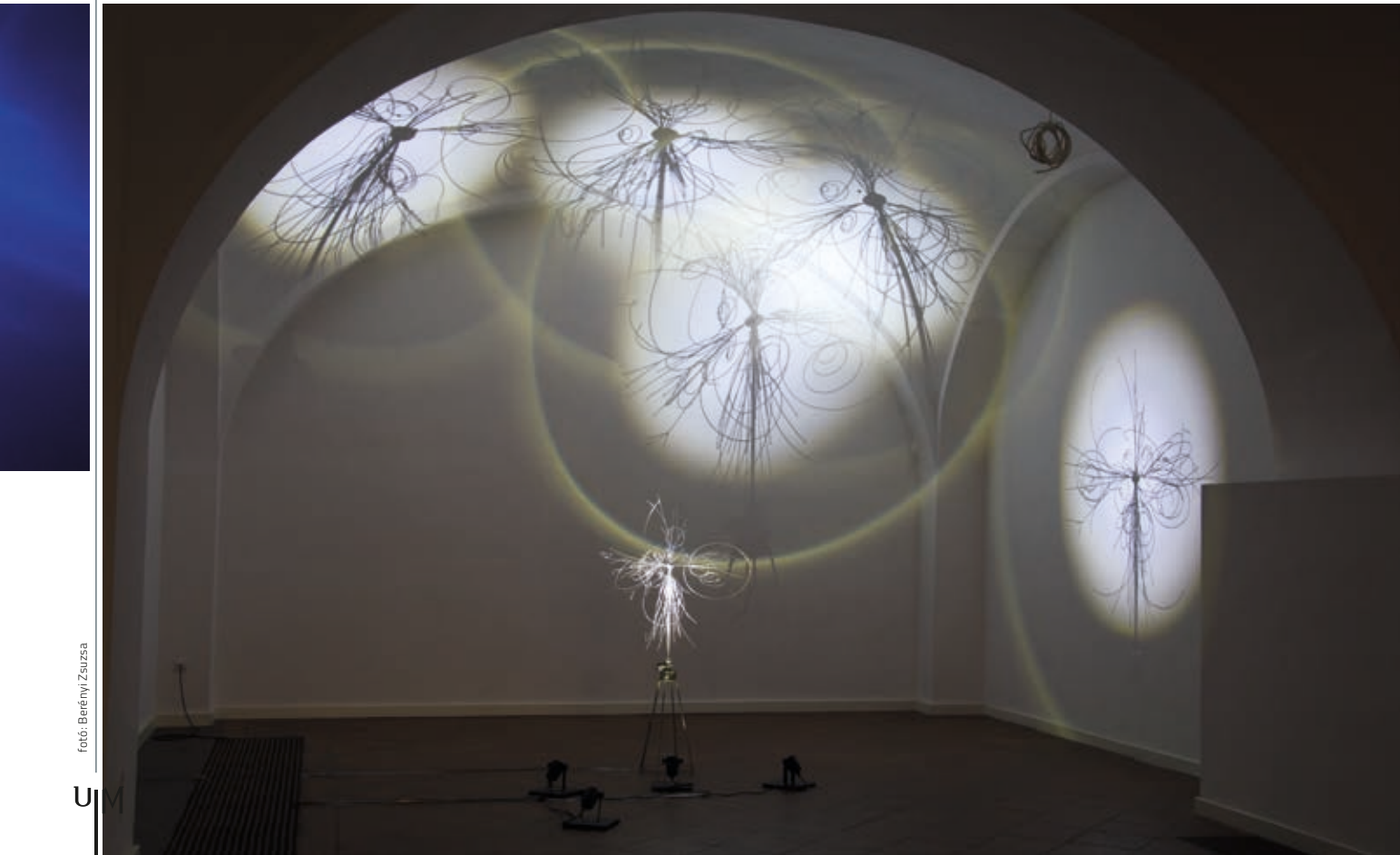
Érthető, hogy Bolygó a konstitúció folyamatában a szubjektum szerepének minimalizálására törekszik, azonban az értelemadás szerepéből azért nem zárhatja ki a befogadót, mert a „kommunikáció” így könnyen egyoldalúvá válhat a mű és a befogadó között.

Kézenfekvő megoldást jelentene az interaktivitás, ám ez Bolygó műveinek egyik lényegi aspektusát, a természettudományok társalkotói pozícióját fenyegetné. Ahogy az is, ha a projekció forrása – lényegében maga a mobil – kikerülne a generált tér középpontjából. A néző aktivitásának „kikényszerítése” nem is olyan könnyű feladat. Talán az alkotófolyamathoz hasonló kísérletezés – csak éppen a kiállítóteremben elvégezhető módon – jelenthetne megoldást. De ennek eldöntése nyilván nem a kritikus vagy a közönség feladata, előmozdítása azonban alapvető fontosságú lenne e valóban érdekesítő művek és a közönség aktív kapcsolatának elmélyítésében.

Jegyzet

* Kemény Alfréd–Moholy-Nagy László: Dinamikus-konstruktív erőrendszer. Der Strum, 1922. december.

BOLYGÓ BÁLINT: *Particle*, 2018, acél, motor, mechanika, világítás, 80×80×150 cm

Fotó: Berényi Zsuzsa